

סוד "שֶׁלֶשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים" – איסור גברא או חפצא?

ולכאורה צ"ל כאן שני [ד"ה] דינים נפרדים:
'מאימתי מונה לו' – קשור לשלש שנים'
'יכול אם הלנינו – קשור ליהיה'

אבל לפי הנ"ל יש כאן המשך זרימה:
אחר שפירש 'מאימתי מונה לו' – דין בגברא
יכול הייתי לטעות

שבכלל איסור ערלה אינו אלא על הגברא'
וכיוון שהוא מנה כבר שלש שנים
להתאפק מלאכלם
אזי לאח"ז יהיו מותרים
ת"ל: יהיה – בהוויתו [של החפצא] יהיה.

טעם האיסור המוזר הזה:

שיאין בו הפרשה מובולו לצורך גבוה
אלא 'השמדת יבול שלם של שלש שנים'

לקוטי תורה ריש פ' קדושים כט,א.

ומזה יש ראייה לפי' הס"ך על התורה שפי' שמנוה זו
הוא תיקון לחטא עץ הדעת שנאמר בו ג"כ כי טוב
העץ למאכל ואדה"ר לנטווה עליו בשעה ט' ובשעה
יו"ד עבר ואלו המתין ג' שעות עד שבת היה כל פרו
קדש הלולים וכנגדם לנטווו בנטיעה שלש שנים יהיה
לכם ערלים כו' ע"פ

וזהו כוונת המדרש והרי בניך [הגברא] ממתינין
כו' שצוה הם מתקנים חטא עץ הדעת כו' והנה פי'
ובשנה הרביעית יהיה כל פרו קדש הלולים לה'

[ארורה האדמה - קלקול ה'חפצא']

ומטרת פירושו על הפסוק היא:

להוכיח שבאיסור ערלה ישנם שני עניינים:
'איסור חפצא' – על האילן ופירותיו
כמ"ש 'וערלתם את פרו'

ופירש"י: יהא חטום ונסתם מליהנות ממנו'

'איסור גברא' שעל האדם למנות שלש שנים

כמ"ש 'יהיה לכם ערלים'
ופירש"י:

'מאימתי מונה לו [הגברא]
משעת נטיעתו [של הגברא]

ולא משעה שהאילן החל לעשות פרו'.

השלכה נוספת:

המברך ענף של אילן שכבר עברו עליו שלש שנים

מצד ה'חפצא'

האילן כבר אינו ערלה פירותיו יהיו מותרים
מצד ה'גברא'

יש למנות מחדש מעת הברכתו החדשה

ורש"י שפירש ששני חלקי הפסוק
מקבילים לשני הדינים: גברא וחפצא גם יחד
תואם להלכה:
'אחד הנוטע ואחד המברך... חייב בערלה

לפי"ז יובן סיום פירושו:

יכול אם הלנינו לאחר שלש שנים יהא מותר?

ת"ל: יהיה – בהויתו יהיה'

ספר ויקרא פרק יט

(כג) וְכִי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וְנִטְעַתֶּם כָּל עֵץ
מֵאֵכֶל וְעֲרַלְתֶּם עֲרַלְתּוֹ אֶת פְּרִו שְׁלֹשׁ שָׁנִים
יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל: (כד) וּבִשְׁנֵה
הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל פְּרִו קֹדֶשׁ הַלּוּלִים לַיהוָה:

רש"י על ויקרא פרק יט פסוק כג

(כג) וערלתם ערלתו – ואטמתם אטימתו יהא חטום
ונסתם מליהנות ממנו: שלש שנים יהיה לכם ערלים –
מאימתי מונה לו משעת נטיעתו (ת"כ) יכול אם הלנינו
לאחר שלש שנים יהא מותר ת"ל יהיה בהויתו יהא:

ומפרשיו מסבירים שהוכחת רש"י שמונה
'משעת נטיעתו' [ולא משהחל לעשות פרו] היא
מתיבת 'ונטעתם!' – ולדבריהם יקשה:

- אם תיבה זו היא ההכרח לפירושו מדוע אינו מעתיקה בד"ה?! [ובתו"כ לומד זאת אמנם מתיבת 'ונטעתם']
- אם אינו מסתמך עליה – מהי ההוכחה שמניין שנות ערלה הוא באמת 'משעת נטיעתו'?
- מהי האריכות בהעתקת ד"ה שלש שנים [ערלים יהיה לכם] וגם בלשון רש"י: 'מאימתי מונה לו' – יקצר 'שלש שנים – משעת נטיעתו' ודי'!

והביאור בזה

לרש"י הוקשה אריכות לשון הפסוק: 'וערלתם את פרו' – שלש שנים – יהיה לכם ערלים – הוול"ל: 'וערלתם את פרו שלש שנים' ותו לא!

